

ΟΙ ΜΕΓΑΛΟΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

ΤΟ ΜΥΣΤΙΚΟ ΤΟΥ ΨΑΛΛΙΔΑ

Τὸ «Σχολεῖο τοῦ Ψαλλίδα» καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Ὅπου ὁ Τύραννος διασκεδάζει μὲ...πείραματα τῆς Φυσικῆς. Μία συνομιλία τοῦ Ἀλῆ με τὸν Ἑλληνα σοφὸ. Ἡ τρομερὴ ἐντολὴ. Ψαλλίδα καὶ Πουκεβίλ. Ὁ θάνατος τοῦ Διδασκάλου κ.λ.π.

Στὴν πινακοθήκη τῶν «διδασκάλων τοῦ Γένους» ἡ μορφή τοῦ Ἀθανασίου Ψαλλίδα εἶνε μιὰ ἀπὸ τὶς πρῶτινές καὶ περὶ ἰδιόρρυθμες. Ὁ Ψαλλίδας, μετὰ τὴν περιπετειώδη ζωὴ του, ἔδρασε κυρίως στὰ Ἰωάννινα καὶ ὑπῆρξε ἓνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα πρόσωπα τῆς πολιτικῆς αὐτῆς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Γιὰ νὰ κατανοήτῃ ἢ δράσει του ἀρκεῖ νὰ σημειωθῇ ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξε ἐκεῖνος πού ἐπεισε τὸν πλούσιον Ἡπειρωτὴ Καπλάνη νὰ ἰδρύσῃ στὰ Γιάννενα τὴ νέα μεγάλη Ἑλληνικὴ Σχολὴ πού ἐκράτησε ἀσβεστῆ τὴ λαμπρὰ τῶν γραμμάτων στὴ σκλαβωμένη Ἡπειρὸ καὶ τὴν ἐνότητα τῶν Ἑλλήνων.

Μέσα στὸ «Σχολεῖο τοῦ Ψαλλίδα» ἐμαθήτευαν, μαζί μετὰ Ἑλληνοπούλα, καὶ τὰ παιδιὰ τοῦ Τυράννου. Ὁ Ψαλλίδας ἐδίδασκε Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ φιλοσοφία, Μαθηματικὰ καὶ ἰδίως Πειραματικὴ Φυσικὴ. Πολλὲς φορὲς ὁ Ἀλῆς ἐπήγαινε στὸ σχολεῖο τοῦ Ψαλλίδα καὶ παρακολούθουσε τὸ μάθημα. Τότε ὁ Ψαλλίδας ἐκτελοῦσε διάφορα θεαματικὰ πείραματα, τὰ ὁποῖα εὐχαριστοῦσαν τὸν Ἀλῆ, ὁ ὁποῖος ἐχάιδεψε τὴ γενειάδα του καὶ ἔλεγε :

— «Χαί, χαί, ρε μπῆρομ' Ψαλλίδα !...».

Ἐτσι ὁ Ψαλλίδας ἔγινε ἓνας ἀπὸ τοὺς περισσότερο εὐνοουμένους τοῦ Σατράπου καὶ ἀπέκτησε ἐπιρροὴ ἐπάνω του. Πολλοὺς χριστιανοὺς κατώρθωσε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν κρεμάλα ἢ ἀπὸ τὸ πνέξιμο στὰ νερά τῆς λίμνης.

Ἐξαφνα ὁμοῦ συνέβη μιὰ ἀπότομη καὶ ἀνεξήγητη μεταβολή. Οὔτε ὁ Ἀλῆς ἐκαλοῦσε πιά τὸν Ἑλληνα σοφὸ τὸν Σεράγι του, ὅπως πρῶτα, οὔτε ὁ Ψαλλίδας ἐτολμοῦσε νὰ συναντήσῃ τὸν Ἀλῆ στὸ δρόμο. Ἀπεναντίας κατέβαλλε κάθε δυνατὴ προσπάθεια νὰ τὸν ἀποφύγῃ, νὰ μὴ διασταυροῦσιν ποτὲ τὰ βλέμματά τους. Κάτι βέβαια σοβαρὸ συνέβαινε γιὰ νὰ διακοπῇ ἔτσι ἀπότομα ἡ σχέσι τους. Ἀκόμα καὶ ὅταν ἐφθάναν Εὐρωπαϊκοὶ στὴν αὐλὴ τοῦ Σατράπου, ὁ Ἀλῆς δὲν ἐκαλοῦσε, ὅπως ἄλλοτε, τὸν Ψαλλίδα νὰ τοῦ χρησιμεύσῃ ὡς διεμνηνεύς, ἀλλ' ἐρώναζε τὸ γλωσσομαθῆ Ἴ. Βηλαρά, τὸν ποιητὴ, ἢ ἄλλον Ἑλληνα γιὰ τὴν ὑπηρεσία αὐτῆ Τέλος, ὁ Ἀλῆς ἀπέσυρε καὶ τὰ πιαδιὰ του ἀπὸ τὸ σχολεῖο. Ἡ δυσμένεια πιά ἦταν φανερὴ, κινεῖς ὁμοῦ δὲ μπορούσε νὰ τὴν ἐξηγήσῃ, καὶ ἐταῖ ἡ ὑπόθεσις ἐντύθη με μυστήριον. Ἐκεῖνη πού ἀνησυχούσε περισσότερο ἦταν ἡ Κυρὰ Βασιλική, ἡ ὁποία συνεργαζότανε μετὰ τὸν Ψαλλίδα γιὰ τὶς διάφορες ἀγαθοεργίαι καὶ τῆ σωτηρία τῶν χριστιανῶν ἀπὸ τὸ σχολεῖο τοῦ Δημίου. Ἡ ἀγαπημένη τοῦ Τυράννου πολλὰς φορὲς ἐρώτησε τὸν Ἀλῆ νὰ τῆς ἐξηγήσῃ τὴ συνέβαινε, ἀλλ' οὔτε αὐτὸς ἀπήντησε στὶς ἐρωτήσεις τῆς ἱκανοποιητικὰ, οὔτε ὁ Ψαλλίδας.

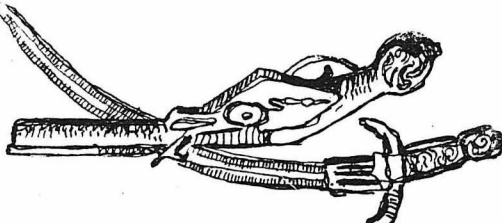
Τότε καὶ ἡ Κυρὰ Βασιλικὴ καὶ ἄλλοι φίλοι του συμβούλευσαν τὸν Ψαλλίδα νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἡπειρὸ γιὰ νὰ σώσῃ τὴ ζωὴ του, ἀλλ' ὁ Ἑλληνα διδάσκαλος ἐξακολουθοῦσε νὰ μένῃ στὰ Ἰωάννινα ἄφοβος ἀλλὰ καὶ σιωπηλός. Μόνον ἐπὶ τῆς καταστροφῆς τῶν Ἰωαννίνων, ὅταν ὁ Ἀλῆς ἀπεκλείσθη κ' ἐπολιορκήθη στὸ Φρούριον ἀπὸ τὸ Σουλτανικὸ στρατό, ὁ Ψαλλίδας ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγῃ στὴν Κέρκυρα, ὅπως καὶ τόσοι ἄλλοι Ἡπειρωτῆς. Ὅταν δὲ ἐμάθε τὸ τραγικὸ τέλος τοῦ Τυράννου, ἐρώναζε :

— Δόξα τῷ Θεῷ ! τώρα μπορῶ ν' ἀνακουφίσω τὴν καρδιά μου ! Καὶ διηγήθηκα τὴν ἀκόλουθον ἱστορίαν :

«...Μιά μέρα, ὁ Ἀλῆ Πασᾶς ἀπεμάκρυνε ὄλους τοὺς ὑπῆρέτες καὶ συγγενεῖς του ἀπὸ τὴ σάλλα, μετὰ διέταξε νὰ καθίσω κοντὰ του καὶ χαμηλώνοντας μυστηριωδῶς τὴ φωνὴ μου εἶπε :

— Πρόσεξε, σὲ ὅσα θ' ἀκούσης. Καὶ ἂν μὲν ἐκτελέσης τὴν ἐπιθυμία μου, θὰ εἶσαι πανίσχυρος κοντὰ μου. Ὑπόσχομαι καὶ ὀρκίζομαι νὰ μὴ σοῦ ἀρνηθῶ ποτὲ τίποτε, ἀκόμη καὶ ἂν μοῦ ζητήσης νὰ ἐξορίσω τὰ παιδιὰ μου, ἢ νὰ χωρίσω καμμιά ἀπὸ τὶς γυναῖκες μου.» Ἀν ὁμοῦ δειλιάσης καὶ ἀρνηθῆς, ἓνα μόνον ἀπαίτω :

Νὰ σιωπήσης καὶ νὰ μὴ ξαναφανῆς πιά μπροστά μου. Τίποτα δὲν θάχῃς νὰ φοβηθῇ; ἀπὸ μένα. Σοῦ ὀρκίζομαι στὸ Κοράνι

μου !... Λοιπὸν αὐτὸς ὁ σκυλόφραγκος ὁ Πουκεβίλ, πού ἡ Γαλλία μοῦ τὸν ἔστειλε ἔδω Πρόξενον, μοῦ ἔγινε κακὸς μπελῆς καὶ με στενοχωρεῖ πολὺ. Μαθαίνει ὅτι καὶ νὰ κάνω, τὸ γράφει στὴν Κυβέρνησίν του καὶ με τὶς Εὐρωπαϊκῆς ἐφημερίδες με ἐκθέτει σὲ ὄλον τὸν κόσμον. Λέει ὅτι εἶμαι αἰμοβόρο θηρίον, ἐνῶ ἐγὼ τοὺς ἐχθρούς μου μόνο ξεπαστερεύω, γιὰ νὰ βάλω μιὰ τάξι καὶ νὰ ἡσυχάσω.

Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ἀπιστος φράγκος με κάνει κάθε μέρα μασκαρᾶ. Γράφει ὅτι εἶμαι δολοφόνος, ἀρπαγας, ἀσελγῆς καὶ τόσα ἄλλα. Δὲν τολμῶ νὰ σκαλίσω τὰ δόντια μου, δὲν τολμῶ νὰ βάλω σὲ τάξι τοὺς δούλους μου καὶ ὁ Πουκεβίλ τὸ σαλπίζει σὲ ὄλον τὸν κόσμον !... Τὸν ἀδιάλλαχτο αὐτὸ ἐχθρὸ μου ἐπροσπάθησα πολλὰς φορὲς νὰ τὸν κάνω φίλον, ἀλλ' αὐτὸς ἐμείνε ἀμετάπιστος. Λέει ὅτι αὐτὸ εἶνε τὸ καθῆκον του, τὸ συμφέρον τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἄλλα κολοκῦθια. Θὰ μπορούσα νὰ βάλω ἓνα Ἀρβανίτη μου νὰ τόνε ξεμπερδέψῃ μιὰ νύχτα με μιὰ μαχαίριά, ἀλλὰ δὲν τὸ θέλω, γιὰτὶ ἔχει μεγάλο ἀφέντη, τὸ Ναπολέοντα, πού δὲ με συμφέρει νὰ τὰ χαλάσω μαζί του... Λοιπὸν... λοιπὸν ἐσὺ νὰ κάνῃς τρόπο νὰ τόνε βγάλῃς ἀπὸ τὴ μέση. Μὴ δειλιάζεις, δὲν εἶνε δύσκολον. Κανένας δὲν θὰ σε ὑποπτεύῃ. Κανένας δὲν θὰ τὸ μάθῃ... Ὁ Πουκεβίλ σ' ἐμπιστεύεται, σ' ἔχει φίλον. Συχνὰ τρώει μαζί. Προσκάλεσέ τον ἐν τραπέζι, ρίξε μέσα στὸ πιότη τοῦ λιγάκι ἀπὸ τοῦτο (στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ καταχθόνιος Ἀλῆς ἔβγαλε ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ ἀκούμπησε στὸ τραπέζι, μπροστὰ στὸν Ψαλλίδα, ἓνα μπουκαλάκι με δηλητηριώδη) καί... πάει καλιὰ του. Ἐπειτα ἔβγα καὶ φώναξε ὅτι τοῦ ἦρθε ἀποπληξία. Ποιὸς θὰ ἐξετάσῃ; Ποιὸς θὰ ὑποψιασθῇ ἔσένα τὸ φίλον του, τὸ διδάσκαλον ;

— «Στὰ λόγια αὐτὰ—συνεχίζει ὁ Ψαλλίδας—ἐφρίξα. Ἄδυνάτου, πού εἶπα, Βέζης μου. Μπορεῖς νὰ κάνῃς ἐναντίον μου ὅτι θέλεις, ἀλλὰ μόνον τὴ συνείδησί μου δὲ μπορεῖς νὰ βιάσης. Διδάσκαλος δολοφόνος δὲν γίνεται.

Ὁ Ἀλῆς ἔγινε ἔξω φρενῶν.

Γκρεμίσου ἀπὸ δῶ ! ἐρώναζε καὶ νὰ μὴ τολμήσης νὰ φανῆς μπροστὰ μου. Αὐτὸ καὶ τίποτε ἄλλο... Μὴ φοβάσαι ὁμοῦ γιὰ τὴ ζωὴ σου. Σοῦ ὀρκίζομαι στὸ Κοράνι μου ! Φύγε !

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ἐπαψε κάθε σχέσις τοῦ Ἀλῆ καὶ τοῦ Ψαλλίδα. Πολλοὶ τὸν συμβούλευσαν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὰ Γιάννενα καὶ μάλιστα ἓνας Ἕλληνα, γιαντοῦ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ὁ Κολοβός, τὸν ἐπιλοφώρησε, ὅτι γίνεται σκέψις νὰ τὸν ψήσουν ζωντανά, ἀλλ' ὁ ἀτρόμητος διδάσκαλος ἐξηκολούθησε ἡσυχὰς τὰ μαθήματά του.

Ὅπως ὄλοι οἱ ἄνθρωποι, ἔτσι καὶ ὁ Ἀθανάσιος Ψαλλίδας εἶχε τὶς ἀδυναμίαι του. Μία ἀπ' αὐτῆς ἦταν τὸ πάθος του ἐναντίον ἐτέρου διδασκάλου τοῦ Γένους τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ ἄγγλος περιηγητὴς, Ἐμερσον μετὰ τὴν ἀκόλουθον περιγραφή :

«Τὴν Κέρκυρα μπορεῖ κανεὶς νὰ θεωρῆσῃ ἔστιαν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας. Πρῶτον γιὰτὶ ὄλλοτε ἀκμάζον Γυμνάσιον τῆς Χίου ἀντικατέστησε τότε ἡ Ἴονος Ἀκαδημία. Δεύτερον στὴν νῆσον αὐτὴ κατοικοῦν τώρα πολλοὶ λόγοι Ἕλληνες. Κορυφαῖος δὲσαν θεωρεῖται ὁ Ἀθανάσιος Ψαλλίδας τὸν ὁποῖον οἱ συμπατριῶται του θεωροῦν, ἐφάμιλλον τοῦ Κοραῆ. Εἶνε μικρόσωμος, στερογγυλοπρόσωπος καὶ στοὺς τρόπους χαριτωμένος. Τὸ πλάτος τοῦ προσώπου του εἶνε ἴσον μετὰ τὸ μᾶκρος. Ἡ φωνογνωμία του, ἂν καὶ ἐκφραστικὴ, φανερώνει περισσότερο ἓνα λαιμαργό, παρὰ ἄνθρωπον τῶν γραμμάτων. Πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἀναγκάστηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὰ Ἰωάννινα ἀπὸ τὸ φόβον πού του ἐνέπνευε ἡ τυραννία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ. Οἰκονομεῖ τὸ ψομὶ του διδάσκων σὲ μιὰ σχολὴ τῆς Κερκύρας τὴν ἑλληνικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν νεολογικὴν γλῶσσαν. Τὸν ἐπισκεφθήκα. Ἡ συναναστροφὴ του εἶνε ζωηρὴ καὶ ἐξυπνη. Τὸ μόνον πού δὲν μοῦ ἄρεσε ἀπ' αὐτὸν εἶνε ἡ ἐναντίον τοῦ Κοραῆ ἐμπάθειά του, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ τὸν φθόνον τῆς ὑπολήψεως, τὴν ὁποίαν δικαιοσύνη»

